

Iz povedanega lahko sklepamo, da Araukanec ni imel jasne ideje o časovni parcialnosti in zato tudi ni mogel narediti sinteze, ki pomeni abstraktni pojem časa. Njegov način izražanja je popolnoma konkreten, nanaša se na čutno dožemanje pojavov. Zdi se, da je edina izjema pojem leta *thipantu*, a če je tako tudi v resnici, bomo izvedeli, ko bomo razumeli skrivnostni pomen besede *thipantu*: odhod.

Zaenkrat se odpovejmo splošnim zaključkom, ki izhajajo iz te razprave. Da bi bili ti sklepi popolnoma pravilni, bi bila potrebna serija temeljitih študij, kakršna je ta. Namen takšnih študij je osvetliti prazgodovino človeškega mišljenja, ki ni ohranjena v knjigah ali pergamentih, ki pa jo lahko sestavimo, če preučujemo primitivna ljudstva. In Araukanci so med tistimi, ki zaslužijo to ime. Ta razprava nam kaže primitivno stopnjo razvoja, na kateri so bili pred prihodom belcev. Vendar te stopnje niso mogli opustiti, ker niso mogli naenkrat dojeti kompleksnosti mediteranske kulture.

Z načinom mišljenja teh ubogih Indijancev si lahko razlagamo to, kar smo bili sami nekoč, kako smo postopno mentalno napredovali, kar nam danes pokažejo različne stopnje razvoja med posameznimi narodi, razredi, posamezniki. Če bi te razlike natančno preučili, bi spoznali razvoj svojega intelekta.

Spoznanja takšnih dolgih raziskav bi dala rešitve številnih problemov, ki nas že tisočletja mučijo in ki jih po drugačnih poteh zaman iščemo.

IVAN BENIGAR

V DEŽELI MATERE ZEMLJE

Tik ob vzhodnem delu kolumbijske obale Karibskega morja leži gorovje Sierra Nevada de Santa Marta. Ime so mu dali španski konkvistadorji na dan, ko so s svojih ladij, približujočih se južnoameriški celini, zagledali visoke zasnežene gore. Ta, za tropske priobalne dežele kaj nenavaden pogled, se jim je lahko ponudil le v tem delu sveta. Sierra Nevada je namreč eno najstrmejših gorovij na svetu (od nadmorske višine 0 na obali se na razdalji 35 km dvigne do višine 5700 m, tolikšna je namreč višina najvišjih vrhov). Od takih gorovij paje Sierra Nevada edino na svetu, ki leži v tropskem področju in tako blizu obale. Zahodni del priobalnega pasu je še vedno bujno tropski. Ogromne vlažne oblačne gmote, ki jih proti obali ženejo pasatni vetrovi, namakajo severna, proti obali spuščajoča se pobočja Sierra Nevada, zato jih pokriva gosta džungla. Ruševine, ki so v njej skrite dokazujejo, da so ob prihodu Špancev tu živeli kulturno dokaj razviti Indijanci Tairona. Srečanje z belimi prišelki je bilo zanje kot za veliko večino drugih južnoameriških ljudstev usodno. Po neuspešnih bojih z osvajalci so izginili s seznama tamkajšnjih etničnih skupin. Drugi – Taironom jezikovno, rasno in kulturno sorodni Indijanci so imeli več sreče. To so bili tisti, ki niso živeli neposredno ob obali, temveč v boljše zaščitenih dolinah, kamor Španci niso prodrli. Pred osvajalci so se preživela plemena umaknila višje v že tako težko dostopne gore. To taktiko so Indijanci obdržali do nedavnega. Tudi mnogo pozneje, ko jim ni grozila neposredna fizična nevarnost, so se vsem poskusom akulturacije izognili v višje ležeče predele.

Le tako jim je uspelo v presenetljivi meri ohraniti predkolumbovsko kulturo.

Indijanci v Sierra Nevada se delijo na tri skupine: Kogi, Malayo in Arhuaco. Govorijo sorodne jezike iz jezikovne skupine čibča.

Odločil sem se, da bom Sierra Nevada obiskal z južne, to je od obale odmaknjene strani. Videti je namreč bilo, da se bom tako lahko izognil vsaj nekaterim nevarnostim, s katerimi so me strašili pred odhodom v hribe. V mestu Valledupar sem počakal na tovornjak, ki je bil namenjen v vas Atáñez. To je vas, kjer še živijo „civilizadosi“ – tako pravijo v Kolumbiji ljudem, ki v indijanskih predelih pripadajo latinskoameriški oziroma zahodni civilizaciji. Izraz „belci“ bi bil tu neprimeren, kajti na severu Kolumbije je bela barva kože najmanj pogosta.

Po nekaj urah čakanja sem dobil prevoz do naslednje vasi, ki je bila že prav na robu „civiliziranega“ ozemlja. Guatapurí – tako se imenuje vas, – sestavljajo redko posejane hiše okrog silno razdrapanega kolovoza, ki vodi iz Atáñqueza. Pred skromnimi kamnitimi hišami so tu in tam sedele ženske in neutrudno pletle *močile* – indijanske torbe, ki sem jih dan prej videl prodajati v Valleduparju. Ceste je bilo tu v višini dobrih tisoč metrov konec, odtlej sem smel računati le še na lastne noge. Na srečo sem imel vodiča. Možakar s temno kožo in že sivimi lasmi, ki pa je kljub svojim dvainsedemdesetim letom še presneto hitro in živahno hodil, klicali so ga Čon, me je že v Atanquezu povabil na svojo kmetijo – *finco* na indijanskem ozemlju.

Po dobrih dveh urah hoje sva prečkala reko, ki je do takrat ves čas šumela na najini levi. Most čez reko

Ivan (Janko) Benigar je bil rojen v Zagrebu 23. decembra 1883 kot sin slovenskih staršev, umrl pa je 14. januarja 1950 v Argentini, kjer je živel od leta 1908. Bil je dopisni član Akademije znanosti v Buenos Airesu. Njegovo globoko poznavanje argentinskih Indijancev Araukancev, med katerimi je živel, in trezen znanstveni pristop ga uvrščata med naše najboljše poznavalce Amerike. Napisal je arheološko-etnološko delo *El problema del hombre americano* (Bahía Blanca 1928) in objavil etnološke in jezikoslovne razprave *El concepto del tiempo entre los Araucanos*, *El concepto de causalidad entre los Araucanos*, *El concepto del espacio entre los Araucanos*, *Descripcion de la Patagonia* idr. Ob stoletnici njegovega rojstva objavljamo prvi (nekoliko skrajšan) slovenski in angleški prevod njegovega spisa o pojmovanju časa pri Araukancih. Prav bi bilo, če bi v slovenščini izšel tudi obširnejši izbor njegovih del.

Z. Š.

Guatapuro me je bolj kot Činovne besede prepričal, da sva že na indijanskem ozemlju. Kogijski mostovi so namreč eden redkih predkolumbovskih kulturnih ostankov. (Predkolumbovskih, inkovskih mostov južneje — v Peruju in Ekvadorju ni več. Poznam le eno izjemo — most čez reko Apurimac v Peruju.) Z visečimi inkovskimi mostovi nimajo vrvi v Sierrri Nevadi ničesar skupnega. Most je bil eno samo dolgo in čvrsto bruno, ki pa je bilo kljub svoji dolžini še vedno prekratko. Z obeh bregov sta zato proti vodi štrlela iz krajših brun narejena in z lesenimi oporniki podprta pomola in na teh pomolih je slonelo osrednje dolgo bruno. Zaradi precejšnje višine, v kateri je most prečkal reko (verjetno zaradi visoke vode med deževno dobo), bi bila hoja po mostu precej vrtoglavo početje, če Kogiji svojih mostov ne bi opremili tudi z ograjo.

Potem, ko sva prečkala reko, sem opazil, da sva na sotočju rečic, ki sta prihajali vsaka iz svoje doline.

Najina pot je vodila poprek čez dolino reke Guatapuri. „V tej smeri se pride v vas Čendukua,“ me je opozoril Čon in pokazal proti goram, od koder je prihajala Guatapuri. Sledila sva rečici Mamanguca, ki se je malo pod mostom zlivala v Guatapuri, in čez sto do dvesto metrov prišla v kogijsko vas Maruámake.

Bila je kot izumrla, nikjer ni bilo videti človeka. Očitno je šlo za vas, v kateri se prebivalci le od časa do časa zberejo, sicer pa živijo po hišah v bližnji ali bolj oddaljeni okolici. Tak način življenja je značilen za Kogije. Nekatere njihove družine imajo celo po več hiš, vedno seveda v neposredni bližini svojih polj. Življenje ob poljih, v raznih višje ali nižje ležečih predelih gorovja, pa je vsekakor za poljedelske Kogije pomembnejše kot življenje v vasi, ki ima le religiozno in socialno združujočo nalogo. Uganka je, kako je Kogijem uspelo ohraniti tak način življenja. Španski kolonizatorji so namreč prav dobro vedeli, da jim bo uspelo spremeniti avtohtono kulturo in preprečiti vsak poskus odpora le, če bodo domačine lahko nadzorovali. Vseposvobod po Latinski Ameriki so zato preseljevali Indijance v španskim kolonialnim središčem bližja in laže dostopna naselja.

Kogiji so poleg peščice Lakandoncev v pragozdovih na mehiško-gvatemalski meji edini dediči nekdanjih visokih ameriških kultur, ki jim je zaradi posebnih okoliščin uspelo ohraniti bistvene sestavine nekdanje materialne in duhovne kulture. Pri Lakandoncih je bil pragozd izolirajoči faktor, Kogije pa je akulturacij obravnavalo gorovje sredi džungle in pa taktika pasivnega odpora.

Tudi po oblikovni plati je bila kogijevska vas nekaj, kar skoraj ne spada več v sodobno Latinsko Ameriko. Vse hiše so imele okrogel tloris in stožčasto, koničasto streho. (Okrogle hišne temelje sem videl tudi v Pueblitu, med ruševinami mesta ob Karibskem morju, kjer so nekoč živeli Indijanci Tairona.)

Podrobneje sem si indijanske hišice ogledoval čez dva dni, ko sem se odpravil v Čendukuo. Pravzaprav nisem čisto natančno vedel, kako priti v tisto vas, zanesti sem se moral na Čonov opis. Sledeč njegovim besedam sem se vrnil v Maruámake, takoj za vasjo pa krenil navzgor po dolinici reke Guatapuri. Hiše, do katerih sem prišel hodeč po bolj ali manj opazni stezi, so bile vse prazne, le enkrat sem opazil troje majhnih otrok. Približal sem se jim, ti pa so ob pogledu na mene — čudnega Evropejca s fotoaparatom v roki, otrpnili od groze. Najstarejšega sem povprašal po starših in dobil odgovor *si* vprašal sem ga, kako mu je ime, in za odgovor spet slišal isto besedico, ki je očitno

predstavljala začetek in konec otrokovega znanja španščine. Ker je bilo moje znanje kogijskega jezika še manjše, seveda s pogovorom ni bilo nič.

Okrog poldneva sem prišel v Čendukuo, ki je eno od pomembnejših ceremonialnih središč v Sierrri in za razloček od Maruámakeja stalneje naseljena vas. Tu je tudi središče lokalne oblasti in to dejstvo je botrovalo mojemu obisku.*

Sprejelo me je nekaj silno redkobesednih in neprijaznih Indijancev, za opis njihovega hladnega in odbijajočega obnašanja bi si mirne duše lahko sposodil kak odstavek iz Karla Maya. Razlogi za to so mi kmalu postali jasni.

Kogiji so me po svoji zunanosti presenetljivo spominjali na mehiške Lakandonce. Eni kot drugi imajo za glavni del svoje obleke nekako do kolen segajočo srjaco, stkano iz grobega nebarvanega bombaža. Ker nosijo poleg tega Kogiji še hlače iz enakega blaga (posledica vpliva kolonizatorjev), je srjaca zato pri njih krajša. Moški in ženske nosijo dolge, do ramen segajoče in nespletene lase. Večinoma hodijo bos ali obuti v zelo preproste sandale. Ženske nosijo v okras številne orglice iz rdečkastih steklenih biserov. Vsak moški že od deških let nosi po dve iz grobega bombaža spleteni torbi, ki ji pravijo močila. Torbi visita pod vsako pazduho, obešeni na nasprotni rami tako, da se ročaja na prsih križata. V eni močili nosi Kogi stvari, ki jih trenutno potrebuje, od hrane do orodja, v drugi pa ima pribor za žvečenje koke — to je majhna močila, v kateri so listi koke, in popor, ki mu Kogiji rečejo *sugui*, in vanj segajoča palčica — *succala*. Sugui je buča, velika do 15 centimetrov, v kateri je apno, potrebno za ekstrakcijo kokaina iz kokinih listov. Potem ko si da v usta ščepec koke, seže Kogi v usta še s palčko in doda koki nekaj apna. Vlažen ostanek apna na palčki obriše ob rob buče, ki zato po letih takega drgnjenja odebela.

Za svoje bivanje v Sierrri Nevadi sem si izbral drugo polovico meseca marca, čas pomladanskega ekvinoxija. Kogiji so sicer formalno pokristjanjeni in imajo krščanska — španska imena. To je pa tudi vse. Njihova družba je še vedno predkolumbovska teokratska, kajti glavno besedo v vasi ima duhovnik — *mama* (s to besedo pa označujejo tudi sonce). Njegova naloga je vseobsegajoča: razlaga nastanek sveta in njegovo funkcioniranje, v spominu ohranja zgodovino svojega ljudstva (baje so tako brez kakršnih koli zapisov ohranili pred pozabo dejansko ali mitično zgodovino do časa španske osvojitve), poučuje zapletene mitološke zgodbe in razlaga njihovo simboliko, vodi družbeno življenje v vasi, pokopava in poroča ljudi ter skrbi, da vsi obredi potekajo po starodanih predpisanih obrazcih, skratka svetuje in vodi v vsakem trenutku kogijskega življenja.

Naloga kogijskega duhovnika je med drugim tudi opazovati sonce, ki ima v religiji zelo pomembno vlogo. Skupaj z vedno navzočo in vseobsegajočo Materjo je sonce ena glavnih osebnosti v kozmogoniji in mitologiji.

Seveda se *mama* ne zadovolji le z opazovanjem, temveč si domišlja, da zmore gibanje nebesnega telesa tudi uravnavati in nadzirati, vse v skladu z zakoni magije. Njegovo magično orodje sta ples in pesem. Vplivati na včasih muhasto in nerazložljivo sončevo gibanje je celo dolžnost, od uspešnosti tega magičnega posega je odvisno vse, deževje, plodnost zemlje, življenje vsega ljudstva. Ta nujnost nastopi ob kritičnih trenutkih sončeve nebesne

poti, v času ekvinokcijev in solsticijev. Prav zaradi tega sem si izbral čas ekvinokcija, želel sem bolj spoznati obrede ob tem času. Iluzije o tem, kako bom kot „beli brat“ sedel med Indijanci, ti pa me bodo prijazno vpeljevali v svoje skrivnosti, mi je razbil že Čon. Povedal mi je, da kljub tridesetletnemu bivanju med Kogiji še nikoli ni smel biti navzoč pri izvajanju obrednih plesov. Zatrjeval mi je, da prav gotovo tega še nihče od „civiliziranih ni videl.

Neprijaznost in negostoljubnost Kogijev sta bili zato razumljivi. Peščica Indijancev, s katerimi sem se pogovarjal, me je zadržala že kar pri prvih hišah, razlog za to mi je bil v trenutku jasen, ko sem iz središča vasi zaslišal bobnanje in glasove. Kljub namrščenim obrazom so mi Kogiji dovolili, da ostanem v njihovem *resguardu* (rezervat).

Med okoliškim neindijanskim prebivalstvom je zakoreninjeno prepričanje, da skrivajo Kogiji v votlinah in drugih nepristopnih in skritih mestih zaklade iz predšpanske dobe. To je sicer čisto mogoče (obisk v Museo de oro v Bogoti bo vsakogar prepričal, da so bili Tairona eni najspretnejših zlatarjev predšpanske Amerike), res pa je, da Kogiji ne marajo obiskovalcev tudi iz čisto drugačnih razlogov. Bojijo se namreč za drugačne zaklade kot so tisti iz muzejskih vitrin. Eden teh zakladov je njihovo znanje. S to besedo mislim seveda na poznanje kozmogonije, mitologije in uporabo vsemogočnega magije. Če bi jim belci to znanje ukradli, bi bilo njihovega obladovanja vesoljnih pojavov konec. Seveda Kogiji skrbijo za vesoljno harmonijo v imenu vsega človeštva. Oni poznajo magične postopke, korist pa ima od tega ves svet. Po svoje so nam, Evropejcem, Kogiji celo podobni, saj se tudi oni imajo za najpametnejše in najvplivnejše. Njihova samozavest pri tem včasih res ne pozna meja. Za vsako stvar, ki je proizvod zahodne civilizacije, od reaktivnega letala pa do fotoaparata, trdijo, da so jim jo belci ukradli. Ta samozavest in precenjevanje sebe in svoje kulture sta jim brez dvoma pomagala, da so svojo kulturo ohranili v tolikšni meri. Znanje je pri Kogijih ena redkih stvari, za katere se je po njihovem mnenju vredno truditi. Kogij ska kultura je zato izrazito poduhovljena. O družbenem položaju in o ugledu, ki ga uživa kogijevski moški, odloča največ njegovo znanje, zato si vsak mlajši moški prizadeva naučiti in zapomniti si čim več pesmi, zgodb in mitov. To duhovno kulturno blago jih tudi veže s preteklostjo, ker je nekoč to znanje pripadalo mitičnim prednikom. Ljudi, ki se ženejo samo za materialnimi dobrinami, Kogiji ne cenijo preveč. Če bi uporabljali naše izraze, bi take ljudi gotovo imenovali nevrotične. Človekovemu pravemu bistvu neprilagojena se jim zdi tudi vsa zahodna civilizacija. Ideal kogijskega moškega je sedeti cele noči v moški hiši (največja in centralno postavljena hiša v vasi) in si pripovedovati zgodbe, debatirati in filozofirati. Da imajo Kogiji zaradi tega pogoste težave s svojimi ženami, je razumljivo. K vzrokom za to moramo seveda dodati še stalno zvečenje koke, ki v začetku pospešuje spolno dejavnost, v poznejših letih pa je vzrok za zmanjševanje moške potence. Poleg tega je pri Kogijih moških več kot žensk, na 100 moških pride 85 žensk. Ženske zato često zapuščajo svoje može in ni jim težko dobiti novega moškega.

Seveda bi bilo zmotno to podobo razumeti kot način kogijskega življenja. Življenje v Sierrri je zelo trdo. Ko sem se bližal Čendukui, sem na drugi strani Guatapurí že od daleč zagledal strmo požgano pobočje. Ko sem se

približal, sem opazil, da je šlo za posekan in požgan gozd. Kogijski moški so po poti proti Čendukui nosili debela debela in kljub tej teži so me — bil sem popolnoma brez prtljage — počasi dohitevali. Tudi pozneje sem se večkrat prepričal, da so bili od mene manjši kogijski moški sposobni neprimerno večjih telesnih naporov (to je bilo brez dvoma tudi posledica stimulativnega delovanja kokaina).

Najbolj presenetljivo je, da je intenzivno duhovno življenje ideal te poljedelske, revne družbe, ki nima dovolj proizvodnih viškov, da bi redila posebno družbeno plast, posvečujočo se nabiranju znanja. Pri Kogijih je nabiranje znanja težnja vsakega moškega, vsi se zavedajo njegove pomembnosti za pravilno funkcioniranje vesolja.

Vsi seveda tudi vedo, da jim to pomembno znanje tujci lahko ukradejo. Zato toliko mrkih pogledov, ki so me spremljali, ko sem se bližal prvim hišam v Čendukui.

Potem, ko smo se dogovorili, da bi lahko ostal v njihovi deželi, so mi kar brez ovinkov rekli, da se lahko poberem. Zaprotil sem jih za vodo in na poti do studenca sem za trenutek ujel dogajanje pred templjem. Za hip ali dva sem videl plesalca z masko pred licem. Iz sredine hrbta mu je na vse strani izhajal šop palic. Brez dvoma je šlo za masko sonca, radialno izhajajoče palice so predstavljale njegove žarke. S plesom je preoblečeni mama ponazarjal gibanje sonca, omogočil mu je, da je svojo letno pot proti severu nadaljevalo in omogočilo začetek deževja. V Sierrri Nevadi je od zimskega solsticija do pomladanskega ekvinokcija suho, po ekvinokcijo se začne deževje, ki traja približno do poletnega solsticija, do jesenskega ekvinokcija traja spet sušna doba, od jesenskega ekvinokcija do zimskega solsticija pa zopet deževna doba. Indijancem, ki že stoletja in stoletja opazujejo gibanje sonca, ta odvisnost seveda ni ostala skrita. Nihče in nič pa jim ne zagotavlja, da bo ta zakonitost večna in nespremenljiva. Nasprotno! Včasih deževje zakasni in sončni žarki neusmiljeno žgejo na posušeno zemljo. Seveda ob takih dogodkih mama „odkrije“ nepravilnosti v gibanju nebesnega telesa. Sonce oziroma njegova pot od severa proti jugu in nazaj ni stalnica, s katero bi Kogiji lahko zanesljivo računali.

V kogijskih mitih je sonce predstavljeno z vsemi človeškimi slabostmi, posebej pa je poudarjena njegova nestanovitnost. Njegova prva žena je bila krastača. (To je bil pravzaprav incestni zakon, ker je krastača upodobitev Mater, sonce pa je njen sin.) Pozneje se je sonce poročilo s svojo sestro luno. Tretji incest je sonce zagrešilo s svojo hčerko Venero. Povrh vsega ima sonce mnoge priležnice — ozvezdja, ki jih večkrat obišeče.

Očitno Kogiji tako neresnemu „bitju“, kot je sonce, ne zaupajo popolnoma. Ples, ki sem mu za hip bil priča, naj bi zato z magično močjo uredil to, česar neresni dajalec svetlobe in deževja ne zmora zagotoviti sam.

Ko so Kogiji ugotovili, da so ga polomili, ker so mi omogočili, da sem, čeprav le za hip, videl prepovedani ritual, so postali še bolj slabe volje in zato sem se poslovil in odhitel proti tri ure hoda oddaljeni vasi Maruámke.

Vrnil sem se čez nekaj dni, ko sem se ustavil na poti proti notranjosti gorovja. Tokrat so bili Indijanci mnogo gostoljubnejši. Za prenočevanje so mi dodelili prazno hišo na začetku vasi. Kot pri vseh drugih je bil tloris hiše okrogle oblike, tla iz zbite ilovice, stene pa iz v tla zabitih kolov, prepletenih s tanjšimi gibkimi vejami in ometanih

Indijanka iz plemena Kogi, Kolumbija; foto Borut Korun, 1982

z ilovico. Sredi kočje je bilo iz velikih kamnov narejeno ognjišče. Ob steni je ležalo nekaj razbitih loncev in močil. Na drugi strani so ob steni slonele preproste kogijske statve – iz lesa narejen štirikoten okvir. Seveda je bil v hiši en sam prostor. Dim, ki je uhajal na prosto skozi debelo plast travnate strehe, je vso notranjost na debelo počrnil s sajami.

Do svetih jezer, iz katerih priteče Guatapurí, sem hodil dan in pol. Ozka steza me je najprej še vodila skozi *Dobro deželo*, to je predel na nadomorski višini med tisoč in dva tisoč metri, potem pa sem prišel v *Deželo Matere*, ki se širi do višine štiri tisoč petsto metrov (še višje je *Dežela mrtvih*, ki bivajo v ledu in megli.) V *Deželi Matere* živijo le še posamični Indijanci, zato pa sem videl sorazmerno veliko templjev. Ti templji so prav tako s slamo pokrite kočje kot kogijska bivališča. Rumena trava sega do tal, tempeljska stavba nima stene ločene od strehe, pač pa sega streha do tal. To je stara oblika templja. V Čendukui sem videl templje, ki so bili kot vse ostale hiše s streho in steno, bili so le večji in skrbneje sezidani.

Templji v *Deželi Matere* so prav tako samevali kot redke kočje, ki sem jih videl ob poti, zato sem v enega vstopil. Tema v prostoru brez oken ni razodevala mnogo. Krog in krog notranjega dela strehe so potekale štiri druga vrh druge pritrjene police (če vzamemo vrh strehe za središče kroga, so te police potekale koncentrično). V zapletenem svetu kogijske simbolike je tempelj podoba vesolja, police nad mojo glavo so bile njegove štiri plasti. Peta in središčna plast so bila tla, na katerih sem stal. Štiri nadaljne plasti so bile v hipotetični, na glavo obrnjeni stavbi pod zemljo. Tla so plast, ki je skupna obema – resničnemu in zamišljenemu podzemskemu templju. Police s slamnati podobi vesoljstva odgovarjajo po svoji predstavnici posameznim stopnjam stopničastih azteških piramid. Tudi vsa ostala simbolika v zvezi s predstavo o kozmosu je v bistvu enaka. (Ob tem je zanimivo omeniti, da so se pri Kogijih ohranile zgodbe o tem, da so njihovi predniki prišli iz neke dežele na severu.)

Na ilovnatih tleh sredi templja je bilo nekaj zelo nizkih in iz enega kosa lesa stesanih klopi. Manjkale seveda niso statve, kajti tudi tkanje je pri Kogijih lahko predvsem le simbolično dogajanje. Tkati pomeni živeti. Tkati je tudi isto kot misliti (tudi mi svoje misli „razpredamo“).

Dva dni potem, ko sem odšel iz Maruamakeja, sem prispel do prvega jezera in si tam postavil šotor. Začel sem preiskovati okolico in kmalu ob vodi odkril mesti, ki sta Kogijem očitno služili za žrtvenik. To sta bili večji skali, ki sta imeli ploščat in na sredi nekoliko vbočen vrh. V to vboklino so polagali žrtvene predmete in vse skupaj pokrili z manjšim ploščatim kamnom. Seveda so bili ti predmeti zelo skromni, simbolični darovi. Zapisal sem si predmete in jih potem spravil nazaj pod ploščo.

I. Veliko belih bombažnih niti, ovitih okrog kosma volne. V enem takem kosmu je bilo nekaj las.

II. Posušeni listi (ki obdajajo koruzni storž), zviti in povezani z bombažnimi nitmi.

III. Za dve dlani velika strgana cunjica.

IV. Polževa lupina, zamašena z vato. Ko sem to odstranil, sem v lupini našel še veliko okroglo seme črne barve, rdeč steklen biser, trd, svetleč pokrov krila pri nekem hrošču.

V. Trije kovanci po eno peso.

VI. Dvoje velikih rdečih semen.

VII. Pet manjših, praznih polžjih hišic.

VIII. Nekaj centimetrov velika močila.

IX. Hišica morskega polža iz rodu *conus*.

X. Dva rdeča steklena bisera.

Podobna je bila tudi vsebina, shranjena v drugem oltarčku. Poskušal bom razložiti pomen teh darov. Osnova kogijske religije je kult plodnosti. Konkretizacija te plodnosti sta ženska in zemlja. Oba pojma sta združena v pojmu Matere zemlje (mogoče to ime preveč spominja na grško mitologijo, zato omenjam še druge izraze za isti pojem – Univerzalna mati, Božja mati ali samo Mati).

Pojem Matere resnično ni omejen samo na naš planet. V predstavah Kogijev je Mati vsepovsodnja, predstavlja vse vesoljstvo. Ker je Mati prisposoda za vesoljno plodnost, si jo predstavljajo kot ogromno maternico, ki se ponavlja in pojavlja v vseh mogočih oblikah in velikostih. Vse vesolje je tako eno samo jajce ali maternica, ki se deli na devet plasti (devet mesecev nosečnosti!). Vsaka votlina, vsaka hiša, vsak predmet votle oblike je v bistvu maternica. Mati je personificirana tudi kot primordijalna voda, voda v vsej svoji celovitosti in v vseh oblikah, naj bo to morje, jezera, reke ali le droben potoček. Vsaka od teh pojavnih oblik Matere je zato sveta.

Ker so bila darila v neposredni bližini vode, je šlo gotovo za žrtvovanje Materi (lahko bi sicer bila namenjena tudi prednikom ali pa Materinim sinovom, to so razni kulturni heroji, gospodarji živali, Sonce). Darila so mišljena kot hrana in kot seme. Povečujejo torej vsesplošno plodnost. Ni si težko predstavljati, da so gotovo tudi polžve hišice droben simbol za maternico. Poleg tega so polžve hišice, zlasti seveda še tiste iz morja, simbol za vodo.

Niti, ki jih je bilo med žrtvovanimi predmeti največ, so pri Kogijih simbol za popkovino, ki nas povezuje z Materjo. Kogiji še dandanes pokopavajo ljudi zvite v fetalni legi in ovite v visečo mrežo, ki simbolizira placento. Od glave mrtvega trupla vodi do površine groba vrv – popkovina. Tudi grob je torej maternica in pokop vrnitev v naročje Matere.

Tudi močila je simbol za placento, darovanju te je bila gotovo dodana prošnja za povečanje plodnosti. Po svoji obliki in konsistenci bi podobno vlogo lahko imela tudi drobna strgana cunjica.

Koruzer na svoji poti po Sierrri Nevadi sicer nisem nikoli videl, ker so jo očitno izpodrinile druge, od kolonizatorjev vpeljane rastline, kljub temu pa je, sodeč po koruznih listih med darovanimi predmeti, ohranila svoj nekdanjo vlogo v obredju.

Višje, ob drugem in tretjem jezeru, sem našel mnoge ploščate kamne podolgovate oblike, postavljene na skalo in zavarovane z drugimi kamni, ki so jih obdržali v pokončni legi. Najprej sem seveda pomislil na kažipote. To je mogoče veljalo vsaj za nekatere od njih, drugi pa so bili podobni približno pol metra visokim in podolgovatim kamnom, ki sem jih videl zapičene v zemljo pred templji. Ti služijo Kogijem kot pomagalo pri opazovanju sonca. Enako „pripravo“ za opazovanje sončevega gibanja sem videl v Pueblitu, sredi ruševin izumrlega mesta Taironov.

Naj omenim še to, da je sredi turistov polnega kompleksa ruševin Machu Picchu iz ogromne skale izklesan nizek steber, ki mu pravijo Intihuatana. Že ime (inti—sonce, huatana — privezati, pritriliti) nam pove, da je s svojo skalno podlago povezan kamen imel enako vlogo pri opazovanju sonca kot kamni v vaseh Kogijev.

Zdi se sicer neverjetno, da bi kogijski duhovniki šli opazovat sonce v oddaljeni in osamljeni predel ob jezerih, zato je mogoče, da imajo ti kamni neko drugo obredno funkcijo. Mogoče ni nepomemben podatek, da sem take kamne našel večinoma v bližini slapov (jezera ležijo na različnih višinah). Da ti kamni niso le kažipot, govori dejstvo, da smer, kamor naj bi kazali, ne vodi prav nikamor. Ko sem po nekaj urah hoje od prvega jezera prišel do tretjega in še naprej, so mi napredovanje preprečile visoke strme stene prek katerih je padala reka Guatapur. Četrto jezero je dosegljivo le dobro opremljenemu alpinistu. Po drugi strani pa so bili mnogi teh kažipotov na premalo od daleč vidnih mestih.

Še bolj skrivnosten je bil predmet, ki sem ga odkril na obrežju drugega jezera. To je bil rogovilasto raščen grm, ki so ga posekali, oklestili in postavili ob okrog meter visoko in ploščato skalo. Iz skale se je v rogovilo naslanjalo tanko deblo mladega drevesa in na njegovem vrhu sta visela dva predmeta: aluminijasta pokrova in napol razbita buča. Tam, kjer se je deblo drevesca naslanjalo v rogovilo, je bilo oboje ovito z mrežo. Če bi našel sredi polja, bi seveda pomislil, da gre za pripravo, ki odganja škodljive živali, za nekako strašilo torej. Toda čemu strašilo sredi nerodovitne gorske pokrajine? Ker sta imela vsaj dva od najdenih predmetov meni poznan simboličen pomen (buča — maternica, mreža — placenta), sem moral misliti na obredno, versko funkcijo.

Naslednji dan sem moral bivanje ob jezerih prekiniti in se podati na dolgo vrnitev v Maruamake. Pregnalo me je prihajajoče deževje, ki so ga napovedovali temni oblaki, ki so se valili iz dolin. Čas ekvinokcija je bil že mimo in kogijski duhovniki so verjetno zadovoljno ugotovili, da to leto Sonce na svoji nebesni poti ne zamuja.

Literatura:

— Gerardo Reichel-Dolmatoff, Notas sobre el simbolismo religioso de los Indios de la Sierra Nevada de S. M., Razon y Fabula, Bogota 1967, Num. I, S. 55—72

— Isti., The Loom of Life : A Kogi Principle of Integration, Journal of Latin American Lore 1978, No. I, S. 5—27

— Ljudstva sveta, knjiga 2, Ljubljana 1979, str. 196—201

BORUT KORUN

UMBANDA V BRAZILIJU

Umbanda, ki je danes priznana kot uradna religija, je splet različnih verovanj. Združuje elemente zahodno-afriških religiozno-magičnih kultov¹, šamanizma južno-ameriških Indijancev, evropskega spiritizma, protestantizma, katolicizma in vraževerja.

23. april, 1980, Manaus, Brazilija:

Danes je praznik svetega Jurija. To je dan, ko ima umbanda obred v predmestni četrti São Jorge (sv. Jurij). Nanj so vabljeni tudi zunanji gostje.

Ceremonija se začne ob prvem mraku. Po blatnih ulicah favele se vije kača ljudi, ki prav po tiho, skoraj mrmraje prepevajo monotono pesem. Ženske in moški, ki hodijo spredaj, so oblečeni v bele hlače in bluže, prepasane z dolgimi škrlatnordečimi rutami. V rokah nosijo sveče, ki trepetajo v noč. Ob vsakem koraku se jim pridružijo nove postave, večinoma črnci, Indijanci in mešanci. Na čelu procesije ponosno stopa temnopolt, čokat mož. Iz nagubanega obraza mu štrli velik kljukast nos. Tudi usta ima velika in spačena. Oblečen je v oprijete bele hlače, ki jih krasijo srebrni našitki, in kratak bel jopič z resicami na rokavih. Njegove ovisle lase pokriva prav tako bel, s srebrnimi nitkami okrašen širokokrajni klobuk. V roki nosi velik srebrn meč sv. Jurija.

Procesija se ustavi pred pritličnim poslopjem, ki je takšno kot vse druge hiše, le da na njem piše *Cabana do Pretho—Velho* (Koča starega zamorca). To je kulturna stavba umbande. Ni velika, in ko vanjo vstopijo vsi udeleženci obreda, je napolnjena do zadnjega kotička. V primerjavi z zunanostjo je njena notranost prav nenavadna. Stene so popisane in porisane z različnimi formulami in simboli, med katerimi takoj opaziš kabalistične znake, Davidovo zvezdo, svastiko itd. Nasproti vhodnim vratom stoji nekakšen oltar, ki se kar šibi pod težo raznorodnih kipov, ki predstavljajo duhove in božanstva. Drug ob drugem stojijo afriški in indijanski maliki, med njimi pa tudi Kristus, Marija, različni krščanski svetniki in celo hudiči. Oltar z aglomeracijo božanstev vseh možnih živopisanih barv spominja bolj na mešetarsko stojnico kot na najsvetejšo točko prostora. Desno od oltarja stoji velik kip goloba z razprostrtimi peruti, ki predstavlja sv. duha. Kip je rdeče in zeleno osvetljen. S stropa visijo baloni vseh barv in velikosti.

Mediji v belih oblacilih se postavijo pred oltar. To so večinoma mlade ženske, moški so le trije, je pa tudi nekaj otrok. Njihov vodja *pai-do-santo* (oče svetnikov), mož z mečem sv. Jurija, jih nadzoruje in usmerja. Njegov nastop je dostojanstven in zbuja spoštovanje. Mediji hodijo v krogu ves čas v isto smer in pojejo. Spremlja jih enakomeren ritem bobnov. Drugi udeleženci stojijo tik za njimi in začnejo kasneje tudi sami prepevati.

Pai-do-santo, na kratko *pai*, je prvi, ki stopi v stik z duhovi. Z izredno koncentracijo začne prenašati svojo moč na medije. V nasprotni smeri plesa hodi v krogu in se pri vsakem zadrži nekaj minut. Ples se takrat ustavi, bobni in petje pa postanejo glasnejši. Prav počasi potegne *pai* z mečem trikrat nad medijevo glavo, medtem pa nepremično zre vanj s predirljivimi črnimi očmi. Ko tretjič potegne z mečem čez glavo, poljubi vsakega na levo in desno lice in ga pri tem treplja po rami. Napetost v prostoru se stopnjuje. Nenadoma in prav sunkovito pade v trans najstarejša ženska, indijanskih potez. Opetekajoč se vpije in že je na tleh. Njeno telo se zvija v močnih krčih. Hitro pristopijo drugi, ji odvežejo rdečo ruto, ki jo nosi okoli pasu, in jo z njo pokrijejo. V trenutku se umiri in tako leži še nekaj časa. Ko vstane, ji posadijo na glavo veliko indijansko perjanico, okoli vratu pa ji obesijo številne ogrlice iz naravnih plodov. Ponudijo ji leseno skodelico z močno alkoholno pijačo, ki jo